

KERTINĖ PARAŠTĖ

Septyniasdešimt pirmieji

Leidiny, kurio minčių ir kūrybos kokybė išvijoje rūpinosi pernai miręs redaktorius Vytautas Kavolis, tebegyvoja. Ne per seniausiai esu gavęs vėliausią 1996 metų 71-ą numerį. Su žaliai viltingu viršeliu. Įžangoje Violeta Kelertienė ir Rimvydas Šilbajoris ryžtasi „darbą tęsti toliau, kiek leis išgalės ir protas“.

Be abejo, tai žiūginanti žinia — taurus pritarimas Vytauto Kavolio puoselėjai idėjai — nuolat siekti kuo didesnio kultūrinio sąmoningumo. Kuo įžvalgiau atskleisti mūsų epochos ir lietuvių tautos sielos prasmes. Drįstu pridurti savo pageidavimą: siekti ir stilistinio kalbos aiškumo. Didžiai vertinau profesorius Kavolį, tačiau jo aktualūs giliaminti rašiniai nepasizymėjo lankstia ritminga sintakse, kuri ir sudėtinga tekstą paverčia be vargo kramtomu saldžiarūgščiu obuoliu. O gal, besilepinant kasdienybės saldybėmis, manieji protiniai dantys gerokai atšipo?

Kultūrinį žurnalą skaitančiam tas ar kitkas gali patikti ar nepatikti. Taip ir turi būti. Skonis ir dėmesys įvairuoja. Kad ir šiame *Metmenų* numeryje, nemokančiam vokiečių kalbos ir artėliau nesusipažinusiam su Nietzsche's filosofija bei jo pamišimo liga, nedarys įspūdžio Kosto Ostrausko viena veiksmais groteskas, Vytautui Kavoliui dedikuotas „Summa philosophica arba Also sprach Zarathustra“. Žinoma, kad Ostrauskas mėgsta dramaturgiškai „paštydyti“ su žmonijos ypatingų asmenybių charakteriais ir tekstais. Tai jo erudicinis teatras, pagrįstas lingvistiniu žaismu, absurdu, verčių parodija... Turbūt mūsų laikotarpiui ir tinkamas.

Žurnale tęsiami Alfonso Nykos-Niliūno „Dienoraščio fragmentai: 1945“. Koks vis dėlto įdomus buvo karo pabaigos ir pokario laikotarpis Vokietijoje ar Austrijoje tiems, kurių nesužalojo karo ašmenys. Ypač jauniems viengungiams, studijavusiems vokiečių ir prancūzų literatūras. Staiga jie atsidūrė skaitytos romantikos aplinkoje. Kelionės iš vieno garsaus miesto į kitą. Universitetai. Draugai. Laiškai. Meilė. Lakoniškuose Nykos-Niliūno sakiniuose daug poetiško virpesio, gyvų akimirkų, aforistinių pas-

tabų, jokio aimanavimo, kad esi bėglys, kad neturi kur prisiglausti, kad pietums nėra lietuviško kumpio. Filosofiškas gyvenimo stebėjimas atsverė visus pasitaikiusius nepatogumus.

Šiuos fragmentus skaitant būtinas vokiečių ir prancūzų kalbų mokėjimas, nes išnašose vertimų nėra. Tai minusas. Kas mėgsta Lietuvos istoriją, skaitys dėmesio vertą Sauliaus Pivoro studiją „Prigimtiniai piliečiai: bajorija tarp tradicijos ir naujovės Lietuvoje ir latvių Pabaltijyje XVIII a. pabaigoje — XIX a. pirmojoje pusėje“. Autorius pažvelgia į šiaip mums visada neaiškią lietuvių ir latvių bajorų samonę.

Tuo tarpu Karolis Klimka žurnale byloja (išpustu šiuolaikinės meno kritikos žargonu), apie skudurais apkaišytą kolonų grožį rašiny „Skafandro estetiką“. Pakanka paskutinio sakinio, kad „paaiškėtų“ šio ezoteriško mąstymo gairės: „Ufonautiška nepriklausomybė visada liks bet kokio žemiško antifundamentalizmo riba — horizontu, o oras iš kitų planetų — įkvėpimo šaltiniu“.

Daug minčių ir net jausmų sukelia Rimvydo Šilbajorio „Mirties brolytė ir vienatvė Tolstojaus prozoje“. Taip — brolytė mirties akivaizdoje yra dažna tema didžiojo rašytojo knygose. Būtų įdomu išgirsti iš Šilbajorio, kaip Dostojevskis traktavo savo herojų sąlytį su mirtimi. Ar iš viso mes galime broliautis su mirties įvykiu?

Delija Valiukėnaitė straipsnyje „Fantazija ir filosofija Ivanauskaitės prozoje“ nurodo prasmės stoką šios rašytojos tekstuose. „Ko iš tikrųjų nesupranta nė viena jos bendraamžė romane, tai laisvės sąvokos sudėtingumo“. Nei moralės poreikio.

Alina Staknienė recenzuoja Iechoko Mero apsakymų knygą *Apverstas pasaulis*. Iškelia jo išraiškos kalbos grožį. Žymių Lietuvos poetų rinkinius aptaria: Rimvydas Šilbajoris — Tautvydas Marcinkevičutės „Ist Endo leidi“ ir kiti eilėraščiai ir Birutė Cipliauskaitė — Nijolės Miliauskaitės *Uždraustas įeiti kambarys*.

Apie Lino Liandzbergio instaliacijų projektų eskizus, iliustruojančius žurnalą, trumpai rašo Danas Lapkus.

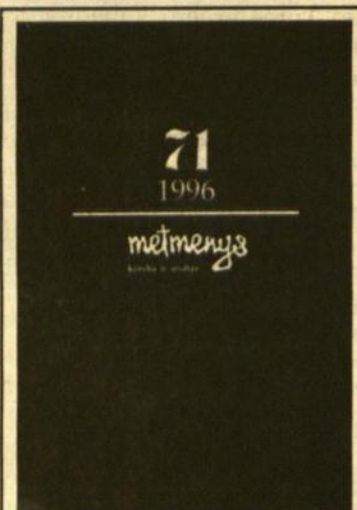
Konkrečių detalių ir aforis-

Šių metų Lietuvių operos Čikagoje premjera, kaip ir keletas ankstesniųjų metų premjerų, tik iš dalies laikytina išsvijojos artistų renginiu. Štai antką kartą pasiskolinamas net dirigentas. Nebeliko meno vadovo titulo (taigi ir tos rūšies atsakomybės), nebereikia nė vieno aptarimų, kokią veiklą vertėtų pasirinkti ateinančiam kartui. Iš tikimais salėn sugrįžta tik nepaprastai operos meną

tinės išminties yra sklidina Josif Brodskio eiliuota „Kalba Sorbonoje“. Ją, kartu su „Via Funari“, išvertė Tomas Venclova. Kad ir toks samprotavimas: „Tiesa slypi fakte, kad tiesos / iš viso nėra. Tai neatleidžia / nuo atsakomybės...“ Spausdinami nežinomų poetų eilėraščiai: Rimos Puniškaitės „Hammer-smith“, „Naktys be galo“ ir Dailės Čepauskaitės „Kartais“ ir „Labas rytas“.

Su ekspresyviomis pastarosios poetės eilutėmis: „Aš dar kreipšius į laiką ir pragarus. / Aš dar bėlsiuos. Tik baki kantrus“ užsklendžiu šį rašinį, laukdamas tolimesnio *Metmenų* numerio.

Pranas Visvydas

• **METMENYS** 1996 Nr. 71. Kūrybos ir analizės žurnalas, kuris nuo jo įsteigimo 1959 metais buvo redaguojamas Vytauto Kavolio, Dickinson College (Carlisle, Pennsylvania) visuomeninių mokslų profesoriaus, mirusio 1996 m. birželio 24 d. Lietuvoje. Leidžiamas AM & M Publications dukart per metus. Pavienio numerio kaina — 8 doleriai. Prenumerata metams (du numeriai) — 15 dolerių. Užsiskaitomas pas administratore Mariją Paškevičienę, 306 55th Place, Downers Grove, IL 60516.

Čikagos Lietuvių operos „Martha“

Nepaisant kritiškiausio žvilgsnio

LORETA VENCLAUSKIENĖ

pamėgusi lietuviška publika, atlaidi profesiniams pastatymų trūkumams, turbūt vardan kažko svarbesnio — progos draugų susirinkti ir vėl lietuviams pabūti. Kol jėgos leidžia, kol gyvi.

Prašau nesuprasti šio įvado kaip operos nurašymo į nuostolius. Ji (t.y. opera — tikrai retas reiškinys egzodo kultūroje) keturiasdešimt vienerius metus sėkmingai išsilaikė ir per vieną dieną nesugrius. Ypač dabar, kai naujieji ateiviai iš Lietuvos jau pradėjo įsijungti į choro gretas; kai, atidžiau pasizvalgus, galima būtų susirasti ir jaunų vietinių solistų, ir dirigentų profesionalų, tokių kaip Arūnas Kaminskas.

Tačiau ta kryptimi dabartinė opera nedirba. O priežastis, manciau, glūdi suplakime į vieną pareigybę šios srities veikime meninių ir administracinių kompetencijų. Žinoma, taip lengviau: sukviečiami į vieną būrį įvairūs artistai (kas iš geriausių Čikagos orkestrų, kas iš Kauno ar Vilniaus teatrų), išsiuomojamos dekoracijos, surengiamos kelios bendros repetacijos ir... štai dar vieno sezono vienkartinė premjera.

Būtent taip paruošta šių metų balandžio 13 dieną Morton Aukštesniosios mokyklos, Cicero, Illinois, salėje buvo suvaidinta Friedrich von Flotow opera „Martha“. Savas, kaip žinome, tebuvo čikagiečių lietuvių choras; kiti — pakviestieji artistai profesionalai. Taigi aptarti tokį spektaklį vertėtų kaip profesinių jėgų vaisių.

Vokiečių kompozitorius Friedrich von Flotow (1812-1883) — Richard Wagner (1813-1883) ir Giuseppe Verdi (1813-1901) amžininkas — regis, per daug nesidomėjo naujausiomis tų laikų romantinės operos reformomis. Jis labiau buvo linkęs remtis senosios prancūzų operos, ypač komiškosios, tradicijomis, kurios tada dar buvo itin populiarios Paryžiaus muzikinių teatrų scenose. Iš gausios, bet eklektiškos Flotow'o kūrybos dabar vienur kitur dar pastatoma tik komiško siužeto opera „Martha“.

Šis kūrinys yra įtrauktas į Kauno Muzikinio teatro repertuarą. Galbūt dėl to kažkam kilo mintis jį pakartoti Čikagoje. Juolab, kad operos muzika, nors ir ganėtinai sekli bei šiems laikams senamadiška, yra pakankamai žavinga. Prie gero atlikimo, jai būtino, vakaras gali tapti tikrai šventiškas“ (cit. *Grove's Dictionary of Music and Musicians* [New York, 1968], Vol III, p. 163). „Marthos“ muzika sudaryta iš melodinių, patogių balsui epizodų. Daug vietos operoje skiriama chorui, apstu įvairių ansamblių. Skambi ir žaisminga instrumentuotė primena operetės vartojamą. Kūrinui atlikti reikia gero vokalo ir išradingos vaidybos nė kiek ne mažiau, nei dainuojant Rossini ar Verdi muziką.

Balandžio 13 dieną Morton High School auditorijoje, Cicero, Illinois, Čikagos Lietuvių operos Friedrich von Flotow „Martha“ spektaklyje dainavo Kauno Muzikinio teatro solistai: Sabina Martinaitytė (Martha), Juozas Malikonis (Tristan Mickleford) ir Rita Preikšaitė (Nancy-Julia).

Jono Kuprio nuotrauka

Pagrindinius vaidmenis šių metų pastatyme Čikagoje atliko: Henriette, kilmingą rūmų damą, persirengusią tarnaitę ir pasivadinusią Martha, dainavo Sabina Martinaitytė; jos kambarinė ir drauge bei nuotykių palydovė Nancy (Julija) buvo Rita Preikšaitė; senyvą Henrietės pusbrolių, dvariški Tristano Mickleford'ą vaidino Juo-

lingos, šiek tiek plieninės balso viršūnės įsiminė iš praėjusių metų V. K. Banaičio operos „Juratė ir Kastytis“ pastatymo. Tačiau šių metų Marthos vaidmenį atliekant gal vertėtų paieškoti aiškesnės tarties, grakštesnio ir laisvesnio balso skambėjimo. Turint tokią gerą vokalinę medžiagą, atlikimo technikos tobulinimui galimybės neribotos.

Sėkmingai pasirodė Rita Preikšaitė, turinti malonaus atspalvio ir stiprumo mezzo sopraną. Tačiau ir jos dikcija nebuvo patenkinama. Apskritai abiem artistėms linkėčiau parodyti Flotow'o muzikoje slypintį žaismingumo momentą. Tikiu, kad tai praturtintų abiejų solisčių pasirodymą ir iš vokalines, ir iš artistines puses.

Būtent dikcijos požiūriu pagirtinas lygus (be Rytų Europos vokalo mokyklai gana būdingos vibracijos), išlavintas Jono Antanavičiaus tenoras. Atrodė, kad pirmam susitikimui su Čikagos lietuvių publika artistas rūpestingai ruošėsi. Vienas kitas intonacinis netikslumas gero pirmo įspūdžio nesugadino ir ypač sutvirtėjo po gražiai atliktos Lionel'o III veiksmo arijos (lietuviškai „O brangi, mylima“), kurią yra pamėgę ir koncertuose dainuoja bene visi pasaulio tenorai.

Ilgametis Kauno Muzikinio teatro solistas Juozas Malikonis Tristano vaidmeniui suteikė keistoką juokdario bruožų. Komiški, tarsi iš pasakų pasaulio pasiskolinti judesiai, ne visai atitiko charakterį, kurį dainininkas scenoje turėjo įkūnyti: ištikimą Henriette gerbėją, paklusnų nuotykių ištroškusį damų palydovą, o bėdos atveju, jų „gelbėtoją“. Iš kitos pusės žiūrėnt, šiai operai būdingame muzikos ir siužeto margume toks charakterio pateikimas neat-

„Martha“ spektaklyje dainuoja Kauno Muzikinio teatro solistai Jonas Antanavičius (Lionel) ir Vytautas Juozapaitis (Plunkett). Jono Kuprio nuotrauka

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Naujausią „Metmenų“ numerį sutinkant • Lietuvių operos „Martha“: vaizdai ir vertinimas • Julijos Švabaitės apsakymas • Semiotikas Algirdas Julius Greimas • Stasės Klimaitės Šimoliūnienės eilėraščiai • „Lietuviškai knygai — 450“ ekslibrisų paroda lietuvių dailės muziejuje • Veronikos dainos

Scena iš Lietuvos operos „Martha“ spektaklio: viduryje Šerifas (Vladas Momkus), apsuptas „tarnaičių“.

Scena iš „Martha“: dainuoja „tarnaitės“.

Lietuvių operos choro nariai „Martha“ spektaklyje.

Lietuvių operos „Martha“

(Atkelta iš 1 psl.)

rodė netikėtai. Iš vokalinės pusės Juozas Malikonis paliko nebologą ispūdį.

Vytautas Juozapaitis, prieš penkerius metus laimėjęs pirmąją vietą Jaunųjų vokalistų konkurse ir tais patiais metais patekęs į Luciano Pavarotti įsteigtą tarptautinių varžybų baigiamąjį dainininkų ratą, yra neabejotinai perspektyvus menininkas. Toji mintis lydėjo, klausantis Juozapaitio dainavimo „Marthos“ spektaklyje. Skambiu baritonu atlikta jaunų ūkininko Plunkett'o vokalinė partija išsiskyrė iš kitų aiškia tartimi ir gera technika. Tik gaila, kad tarpais skuboti dirigento tempai „ėmė viršų“, dainuojant ansamblinius epizodus. Matyt, solistui vertėtų siekti tokio ansamblinio dainavimo įgūdžių laipsnio, kad jie taptų tartum antrąja atlikėjo prigimtimi, pajėgia paveikti publiką suvokti operą kaip struktūrinę muzikos visumą. Žinia, toji visuma gimsta iš konkrečios siužetinės idėjos, begalybė kartų gero dainavimo dėka atgaivinos.

Be abejo, tradicinę operą suvokiame ne tik kaip vokalistų, bet ir kaip keleto kitų artistinių komponentų sumą. Visų nemint, pažymėtinas svarbiausias — operos dirigento vaidmuo. Greta elementarių techninių dalykų — choro, orkestro, solistų ansamblių ritminio sutapimo, atskirų atlikėjų grupių skambėjimo stiprumo suregulavimo, tembrų nustatymo ir panašiai — kūrinių diriguojant įvyksta tam tikros meninės interpretacijos pristatymas.

Prisipažinsiu, tikėjausi įdomaus dirigento Juliano Geniušo debiuto. Štai kodėl: į Čikagą atvyksta su savais solistais, todėl atskirų veikėjų partijos, atrodė, turėjo būti gerai kaune surepetuotos, išsistų scenų (duetų, trio, kvartetų) tempai aptarti ir skambėjimo niuansai suderinti. Be to, Čikagoje samdytas orkestras groja neabejotinai geriau nei būtų griežes kauniškis, o dirigento mostų kalba — tarptautinė, čia žodžių nedaug reikia vartoti. Laukti kokių nors atlikėjų „netikėtumų“ galima buvo nebent iš čikagietių lietuvių choro, nes jis sudarytas iš mėgėjų (ne dainininkų profesionalų) ir amžiumi seniai peržengęs ribą, už kurios

Scena iš „Martha“ spektaklio: viduryje — Nancy (Rita Preikšaitė), dešinėje — Plunkett (Vytautas Juozapaitis).

Jono Kuprio nuotrauka

balsai netenka žymios dalies spalvingumo bei jėgos.

O išėjo atvirkščiai. Operos choro moterų grupės pasipildė jaunesniais balsais; visas choras gerai mokėjo savo vokales partijas (mokė Ričardas Sokas) ir svečio-dirigento mostų pakankamai atidžiai sekė, todėl elementarių ritminių nesutapimų tarp choro ir orkestro beveik nebuvo. Trijų choristų — Lidijos Rasutienės, Virginijos Jackevičiūtės ir Giedrės Nedveckienės solo epizodai tarnaičių samdomo scenoje taip smagiai nusikambėjo, kad susilaukė pelnytų ovacijų.

Nustebino kitkas — per dažnas ritminis solistų ir dirigento nesutapimas, atsiradęs

dėl dirigento paskubintų tempų, kartais — dėl neatidumo akompanuojant solistams. Kai techniniai dalykai nesuderinti, sunkoka kalbėti apie koki nors konkretų „meninės interpretacijos pristatymą“. Iš dalies, kai kas priklausė nuo neišvengiamų aplinkybių: Morton mokyklos salėje dėl akustikos orkestras stelbia solistų balsus scenoje, todėl ji reikia tildyti (ko svečias dėl repeticijų stokos gal nespėjo pajusti). Dėl tos patios priežasties — repeticijų su orkestru trukumo — sunku visus orkestrinio skambėjimo atspalvius išdailinti. Tačiau yra kita šio įvykio „medalio pusė“ — jei tokiomis sunkinančiomis aplinkybėmis dirigentas ryžosi atsi-

stoti už vadovo pulsto, jis rizikavo. Deja, šį kartą nelabai sėkmingai.

Operos sceninį pristatymą prižiūrėjo Gintas Žilys. Režisūra buvo tradicinė; tik gaila, kad kai kur nepakankamai išryškinanti svarbius veiksmo intrigos momentus (turiu galvoje Lionel'io kilmės atskleidimo sceną). Antra vertus, ko buvo siekiama netikėtai šviesų pritemdymais muzikai skambant, turbūt ne pats režisierius įtikinamai paaikškinti negalėtų.

Nepaisant kritiškiausio žvilgsnio, Lietuvių operos Čikagoje veikla yra reikšminga. Butų gaila, jei ji užgestų ar taptų mažiau patraukli. Tikėkimės geriausio.

„Martha“ spektaklyje dainuoja Lietuvių operos choras.

Jono Kuprio nuotrauka

Julija Švabaitė

Le - Sabre

Silini, — kreipėsi į savo žmogų Alesę, — ji vadindavo Šilinį pavarde tada, kai norėdavo padaryti jam didesnį ispūdį savo kalba. — Mes jau tikrai turime pirkti naują automobilį. Vis dažniau sustoja ir sustoja... Kiek ilgai gali šitaip testis?

— Na, ko tu nori? — Mūsų Le-Sabre dar labai gerai važiuoja. Aš keliasdešimt tūkstančių dolerių neturiu. Toks, kaip mūsų, naujas automobilis dabar kainuotų gal dar brangiau.

Taip, taip, žinau, kad įėjus šitas Le-Sabre būtų naujas, tikrai neįpirktume. Bet pirmiausia, jis jau labai senas, net 1968 metų. O antra, dabar net gėda važiuoti, kai visi su naujais... Prie bažnyčios net žiūri į mus atsisuke...

Žinoma, kad žiūri, nes niekas tokios mašinos neturi.

Tas mūsų automobilis, — nenusileidžia Alesė, — tai tikras „junk“, Apsilupinėjęs, dažai nusitrynę, visur įlenkimai, įbrėžimai, kurių jau neužlyginsi, nors ir kaip tupinėji...

Nebalzgink man galvos! Aš tą automobilį myliu, jis man tarnauja jau daugelį metų. Ir nenoriu kito! O juk kadaise pirkau irgi jau ne naują... Patogu, vietos daug...

— Kam jums tos daug vietos? Mums nereikia tokios didelės mašinos. Juk esam tik

dviese... Nusipirkume nedidelę, naują...

— Na, kokios ten nedidelės, mažos. Tikros pirdukės... Ir atsisėst nepatogios, ir nėra kur pasidėt daiktų, kai prie ežero važiuojam... Ir pavojinga su tokiom mažom...

— O visi važiuoja. Ir visiem užtenka vietos, tik tau ne. Žmonės žiūri ir turbūt juokiasi, kad va Šiliniai, toki vargšai arba skupūs... Užaugino vieną dukterį, išleido už bagoto vyro, o patys gyvena...

— Kaip gyvena? — nutraukė jos kalbą Šilinis. — Ar tai tu norėtum palocių? Šis namas patogus, šiltas, netoli Jaunimo centras, bažnyčia, parduotuvės... O ar nepradėsi dejuoti, kad reikia į užmiestį keltis?

— O kodėl ne? Bet pirma automobilį...

— Man čia senatvėje nereikia naujo automobilio. Nekvaršink man galvos! Mano gyvenimui užteks ir šito!

— Va ir kvaršinsiu. Kaip tik senatvėje reikia gražiai pagyventi, gražiai apsirengti, nieko sau negailėti. Ar nenusipelnėme, visą gyvenimą taip sunkiai dirbę, kaip sako mums Aldona su Remigijum... O kad jau nieko nereikia, tai kodėl anąsyk pirkti tokį brangų peruką, ar ne kad gražiau ir jauniau atrodytum? O ir dabar tuos kelis plaukus ant galvos nori dažyti, tai prieš ką jau?

— Va ir kvaršinsiu. Kaip tik senatvėje reikia gražiai pagyventi, gražiai apsirengti, nieko sau negailėti. Ar nenusipelnėme, visą gyvenimą taip sunkiai dirbę, kaip sako mums Aldona su Remigijum... O kad jau nieko nereikia, tai kodėl anąsyk pirkti tokį brangų peruką, ar ne kad gražiau ir jauniau atrodytum? O ir dabar tuos kelis plaukus ant galvos nori dažyti, tai prieš ką jau?

Silininė niekaip negalėjo nusileisti. Jos pažįstamos pensininkės jau seniai važinėja naujais automobiliais, ir ką tu joms padarysi? O ji net nevairuoja, Šilinis neleidžia, sako, dar sudaužysi automobilį...

O tas Le-Sabre. Ne tik vasarą, bet kai tik pradeda šalti, tai ir neužsiveda... Pukši, šaudo, leidžia visokius garsus... Žmonės

žiūri, išėję iš bažnyčios, nors į žemę sulisk...

O Šilinis nieko, net ima švilpauti... Kai jau buna visai blogai, tada šaukiasi savo mechaniką, dar iš Lietuvos laikų pažįstamą, kuris tą jį Le-Sabre vis pataiso ir pataiso. Šilini net nuramina, kad va štai turis tokią seną vertingą antikvinę mašiną... Sako jis, kad studentai universitete, kur jo anūkas studijuoja inžineriją, specialiai perka senus automobilius. Pataiso juos, išdaro ir važinėja sau...

— Studentai, tai studentai, jiems viskas tinka, — nenusileidžia Alesė. — Mes ne studentai, ir nėsam koki biėdniekai...

Jai jau iki gyvo kaulo nusibodo tas nuolatinis automobilio taisymas, tos naujos išlaidos... Kad suskačiuotų, kiek jau sukišo į tą taisyką... O jis kalba apie keliasdešimt tūkstančių... Turbūt iš jos tik juokiasi.

Net zento Remigijaus kalbos, kad reiktų jau naujo automobilio, Šilinio neįtikina. — Gal mes kiek prisidėtume, — nedrąsiai siūlo Aldona, nors žino, kad jos tėtis prie pinigų, ir galėtų lengvai naują nusipirkti...

Rudenį, kai atvažiuo juodu su Remigijum Padėkos dienai, jau vėlai vakare, Šiliniui užmigęs, sėdėjo visi trys ir tarėsi, ką reiktų daryti.

— Pradurkim padangas! — nusijuokė Aldona.

— Tai nusipirks naujas, — Remigijus.

— O, jau aš žinau, — pašoko Šilininė. — Kai jis naktį bus užmigęs, nuvežkim toli toli už Čikagos ir palikim... Sakysim, kad kažkas pavogė...

— O, mamytė, tik patektumėm į bėdą. Jei policija išaiskintų, dar nubautų už melą.

— Reikia taip sugadinti, kad neįtartų ir kad jau nebegalėtų pataisyti net tas jo pažįstamas mechanikas, — juokėsi Remigijus.

— Jau jis ir taip įtaria, net kaimynus. Kai kartais palieka automobilį gatvėje, o rytą neužveda, tai sako, kad galbūt kaimynų vaikiai tyčia ką nors padarė, — nudejavo Šilininė.

Taip nieko ir nenutarė.

Dienų dienomis Šilinis trūšia prie to savo automobilio. Krapstinėja, šveičia, tepa, laukuoja, dažo... O vis vien jo Le-Sabre nė iš šio, nė iš to užsispiria ir sustoja. Net kaimynė Burbulienė neiškentusi atsisakė su jais kartu į bažnyčią važiuoti, nes lyg tyčia, kaip tik įsisėda, mašina pradeda kalenti, pūpėti ir sustoja...

O bagazinė, bagazinė... Ko ten nerastum: ir du kirvukai, senos virvės, vinių dėžė, kibiras, šakė, sniego kastuvai ir žiemą, ir vasarą, seni sudriskę, alyvuoti rankšluosčiai, šepčiai, tuščios skardinės, senas žemėtas švarkas, lietpaltis, kopėčaitės, popierinių servetėlių gniūzulas, plaktukai, kėjis, pagalbė padanga, surūdijusios vielos gabalai, laužtuvas, dviračio balnelis — ir kam visa tai? — stebisi Šilininė. O jis neleidžia nieko iš automobilio bagazinės išmesti.

— Žiūrėk, kaip puikiai eina! — ne kartą paspaudžia smarkiai gažą Šilinis.

Ir sustabdė vieną kartą jį policininkas. Per greit važiuo. Geras žmogus buvo, pasi-taikė lietuvis... Ir nesurašė protokolo, ir nepareikalavo pūsti, mat tą dieną su Ramanausku buvo ir paragavęs...

Kartą, negalėdamas pakęsti Alesės grįžimo, parsinešė Šilinis pluoštą visokių brošiūrų, reklamų, automobilių kompanijų skelbimų. Ant stalo pasidėjęs vartė, skaitė kainas, dūsavė, o vis vien, dideliame Alesės nusivylimui, nenusisprendė pirkti...

Jau, jau išsirinko vieną, rengėsi pagaliau važiuoti, ir kaina atrodė ne per brangiausia. Bet atvyko iš Lietuvos pusbrolio sūnus Antanas biznio reikalais su kaskokia delegacija. Vazinėjo po Ameriką, sustojo Čikagoje ir užsuko vienai dienai pas Šilinius. Ir lauktuvių atvežė, pasisakė, kad gyvenęs gerai, nereikalingas jokios paramos, kad Vilniuje važinėjęs Mercedes'u...

— O koki automobilį turite jūs, dėde? — užklausė giminaitis.

— Le-Sabre. Ale jau 1968 metų. Maniškė vis nerimsta, nori naujos mašinos...

Apžiūrėjęs Antanas tik kraipė galvą.

— Dėde, juk tai labai brangus automobilis! Jus nežinote, kiek toks dabar kainuotų Lietuvoje. Juk tai „antique“, seniai tokių nebėgama. Jūs tik pagalvokite — už šį automobilį Lietuvoje gautumėte keliasdešimt tūkstančių... O pervežimas laivu kainuotų jums tik apie tūkstantį su viršum...

Šilininė net išsižiojo, o jos žmogus patenkintas šypsosi ir glostė savo krutinę.

Paplojo Šilinis giminaičiui per petį ir tarė savo Alesei:

— Dabar jau tikrai kito automobilio nepirksime. Vešim šitą į Lietuvą!

Algirdas Greimas ir jo semiotika

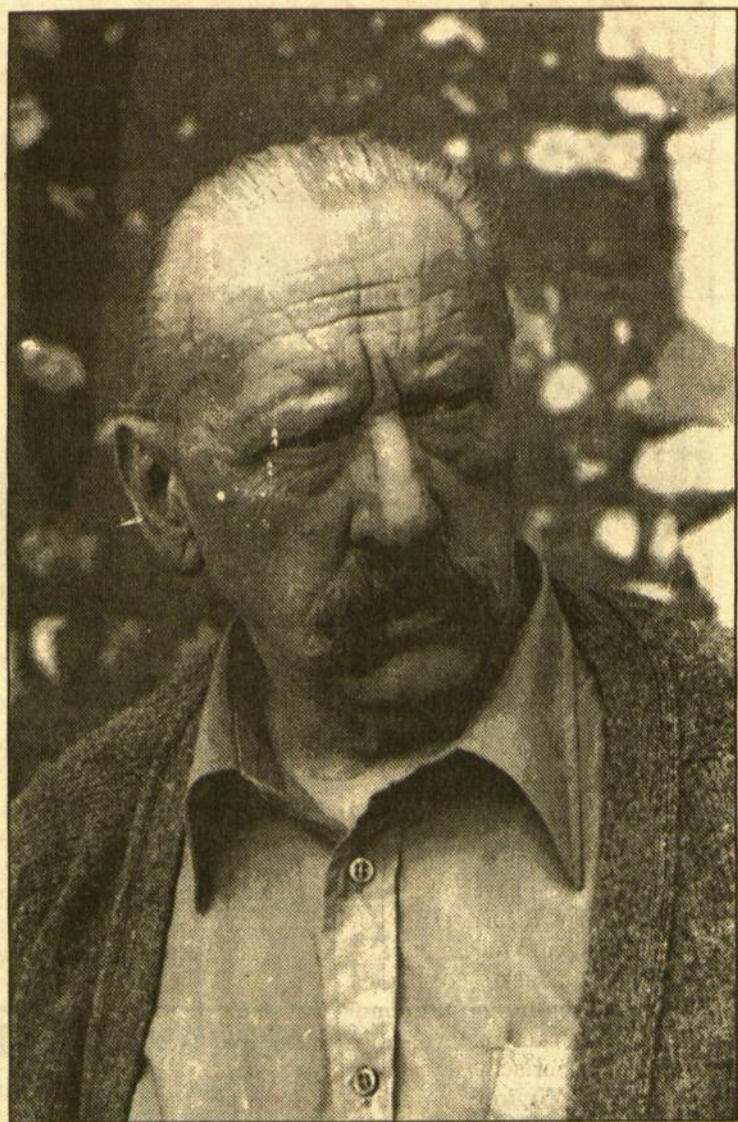
ALGIMANTAS ANTANAS
NAUJOKAITIS

Vilniuje, Lietuvos menininkų rūmuose, šių metų kovo 7 dieną įvyko atminimo vakaras, skirtas lingvisto, semiotiko, profesoriaus Algirdo Juliaus Greimo (1917-1972) 80-osioms gimimo metinėms.

Algirdas Julius Greimas, kaip ir Marija Gimbutienė — pasaulinio mąsto lietuvių mokslininkai, iš Lietuvos išvykę ne savo noru ir valia. Savo autobiografijoje A. J. Greimas rašė, kad jis esąs ne išeivis, o politinis pabėgėlis. Studijavo Kauno Vytauto Didžiojo universitete Teisės fakultete, o pakvėpus Antruoju pasauliniu karu ir Hitleriui pareikalavus Klaipėdos krašto, pasakojo, kaip akiai vištai nukritus stipendijai, jis išvyko į Grenoblę, Prancūzijoje, kur baigė universitetą. Po klajonių kituose kraštuose apsigyveno Paryžiuje ir dirbo didelį mokslinį darbą semiotikos srityje. Semiotikos metodus jis pritaikė tautosakos ir literatūros tekstų analizei. Be kelių knygų prancūzų kalba Greimas išleido ir keletą lietuviškų: *Apie dievus ir žmones; Semiotika; Tautos atminties beiškant; Iš arti ir iš toli*, o ne taip seniai kartu su savo mokiniu, žinomu Lietuvos literatūrologu Saulium Žuku — *Lietuva Pabaltijyje*.

Kai kas linkę Greimą įsivaizduoti Paryžiaus mokyklos atstovu, paryžiečiu. Pats Greimas buvo kitokios nuomonės. „Aš save atnešiau Paryžiui, o ne Paryžius man atnešė ką nors“, — rašė Greimas. Jo tikslas, mokslininko žodžiais, visada buvo ir tebėra padėti susikurti humanitariniams ir socialiniams mokslams, kurie vis dar neišlenda iš vystyklų, — rašė Greimas savo gyvenimo sąlygose 1991 metais.

Kalbėdamas mokslininkų namuose, Vilniuje, įvykusiame atminimo vakare, literatūrologas Kęstutis Nastopka pasakė, kad šį savo tikslą Greimas sukaupė įvykdė, sukūrė mokslą, kuris dabar vadinamas Greimo semiotika. Ją sudaro ne vien baigtiniai jo mokslinių veikalų skaičiai, bet ir jais aprėpta minties erdvė, neužsitvėrusi su kūrėjo mirtimi. Semiotika Greimui buvo ne tik metodas, bet ir tam tikra dvasinė nuostata, jo paties žodžiais tariant, „tam tikra etika, vertinti būti reikiam savo paties atžvilgiu, aptarti sa-

Algirdas Julius Greimas (1917 - 1992)

vo veiklos veiksmingumo ir jos dėka įgyto žinojimo paskleidimo sąlygas“. Tikram mokslininkui projektui, sakė Greimas, reikia dviejų dalykų: griežtai laikytis tam tikros logikos ir neužmerkti akių bei neužsikimšti ausų. Reikia mokėti pasitikėti visus metamus iššūkius ir į juos atsakyti.

Nagrinėdamas Greimo veikalus *Struktūrinė semantika; Apie prasmę; Apie atsitikinimus vadinamuosiuose humanitariniuose moksluose* ir kitus, Kęstutis Nastopka pasakė, kad kiekvienas naujas Greimo semiotinės veiklos etapas yra atsakymas į ankstesnio etapo netesėjimus. Pirmoji teorinė Greimo knyga *Struktūrinė semantika* žymi posūkį nuo leksinio semantinių laukų tyrimo į teksto kaip visumos analizę. Nepasidavė Greimas destruktivistų vilionėms pašalinti prasmę iš reiškiančių objektų, paskelbus, kad galimos visos prasmės. Netenkino jo ir iš formalistinio struktūralizmo paveldėta negatyvios prasmės samprata, perkeltanti reikšmės

sąlygų problemą į raiškos ir neprasmes lygį, tarsi raiškos problema nebūtų jau ir prasmės problema.

Apibendrinamas Greimo ieškojimus ir atradimus, Kęstutis Nastopka pasakė, kad Greimo semiotika skleidžiasi fugos principu: nauji atradimai atgaivina ir perprasmina ankstesnius. Tai nenutrūkstamas kūrybinis procesas, kur reikšmė lygiagrečiai atpažįstama per pasakojimo gramatiką ir per distinktyvias figūras, per jutimiškumą ir racionalumą, per estetinius potyrius ir per etines nuostatas.

Apisitojęs prie vėlyvųjų Greimo mokslinių darbų temų — regimybės, atrodymo ir to, kas iš tiesų yra santykių aptarimas, literatūrologas Saulius Žukas neapėjo ir savo mokytojo knygos *Apie netobulumą*, primindamas pirmąjį jos sakinį: „Visa, kas regima, yra netobula“. Tačiau, Greimo nuomone, regimybės slepia tai, kas yra iš tikrųjų — ji slepia būtį. Tai regimybės tikraja prasme. Be regimybės neįmanoma pajusti, kad ta prasmė, ta būtis iš viso yra. Greimas rašė, kad žmogus negali išvengti regimybės, bet tuomet kyla klausimas, ar tą regimybę įmanoma keisti, tubulinti, ar tas dūmų šydas, tariant Greimo žodžiais, gali bent kiek prasiskleisti — nesvarbu, į gyvenimą ar į mirtį.

Beje, Saulius Žukas priminė ir kitą Greimo pasakymą apie mirtį: „Galvoju apie mirtį, kurios nėra“. Tie žodžiai tinka ir pačiam Greimui bei jo veiklai apibūdinti. Kalbėdamas apie paskutiniuosius jo gyvenimo metus, Kęstutis Nastopka sakė, kad suvokdamas, jog įgyvendinti didįjį mokslinės semiotikos projektą — ne vieno žmogaus jėgoms, paskutiniaisiais savo veiklos metais Greimas pradėdavo nuolat užbėgti laikui už akių. Jo paryžietiško seminaro temos darėsi vis ambicingesnės, jis stengėsi aprėpti vis platesnės reikšmės sritis, kad liktų kuo mažiau semiotikos neišžvalgytų plotų. Tokiu būdu jis tarsi bandė iš savo laikinos būties įsiterpti į būsimuosius semiotikos įvykius. Pasak Nastopkos, tarsi spektaklio režisierius, Greimas paskirstė vaidmenis savo mokiniams. Greta naujų savo straipsnių numatydamas vietą papildymams, diskusijoms, netikėtoms hipotezėms.

Šis eksperimentas gana tiksliai prognozavo situaciją po Greimo mirties: jo semiotika gyvuoja toliau. Paryžiuje tęsiamas Greimo seminaras, leidžiami nauji semiotikos veikalai, kas keleri metai vykstančiose konferencijose grįžtama prie pamatinių Greimo teorijos teiginių, buvę atradimai pavertiami naujomis hipotezėmis.

Tai vyksta ne tik Paryžiuje, Londone, bet ir Lietuvoje, Vilniuje. Tai liudija ir atminimo vakare Sauliaus Žuko pristatyta leidyklos „Baltos lankos“ visai neseniai išleista Algirdo Juliaus Greimo sudaryta antologija *Mitologija šiandien*. Joje aptariamose mitų bei ritualų tyrinėjimo metodikos, pateikiama konkrečių mitų interpretavimo pavyzdžių. Greta prancūzų ir anglų mitologų studijų, knygoje spausdinamas ir Greimo straipsnis „Apie atsitikinimus vadinamuosiuose humanitariniuose moksluose“. Knygos leidėjas Sauliaus Žuko žodžiais, ši antologija — tai tarsi mitologijos pjūvis, unikalus leidinys, galintis sudominti ir JAV bei kitose pasaulio šalyse gyvenančius lietuvių mitologus, kitus humanitarus.

Daugelyje pasaulio šalių priėjusi A. J. Greimo semiotika pažymėta ryškiai jo asmenybės ženklais. Filosofas Arvydas Šliogeris, pasidalijęs prisiminimais iš jo susitikimų su Greimu, atminimo vakare pripažino, kad Greimas buvo tikrai laisvas, europietiškos sanklodos žmogus. Šiuo atžvilgiu jį sugretino su Vytautu Kavoliu. Tiedu šviestas mokslo vyrai — tai lyg simboliškai moderniosios Lietuvos, kurios dar nėra, bet kuri bus, — pasakė Arvydas Šliogeris. Jis priminė Greimo jam pasakytus žodžius: Mums reikia laisvos, o ne vien nepriklausomos Lietuvos. Pridurdamas, kad Greimas visuomet svajojo apie visiškai laisvą, jokių politinių ir kitokių nuostatų bei ambicijų nevaržomą Lietuvos žmogų, koks, beje, buvo ir pats Greimas.

Apie Greimo ryšius su Lietuva, susirūpinimą lingvistikos, kitų humanitarinių mokslų raida Lietuvoje kalbėjo Vilniaus universiteto rektorius profesorius Rolandas Povilionis. Anais, sovietiniais laikais atvažiavęs į Lietuvą, Greimas skeptiškai vertindavo mūsų lituanistų darbus, kurie tuomet čia atrodė pakankamai toli pažengę. Užtat nuoširdžiai džiaugdavosi mūsų jaunų filosofų rimtesniais veikalais.

Rolandas Povilionis ir kiti atminimo vakare kalbėję prelegentai pažymėjo, kad Lietuvoje jau yra geras būrys Greimo mokinių, jo semiotikos mokslo tęsėjų ir puoselėtojų, Vilniuje veikia semiotikos centras.

Vakaro dalyviai su įdomumu klausėsi Rolando Povilionio perskaitytų ir jam adresuotų Greimo laiškų, o aktorius Gediminas Storpirtis paskaitė Greimo išverstą Arthur Rimbaud tekstą „Blogas kraujas“.

Post scriptum. Baigęs šį rašinį pagalvoju, kad nepaminėjau, mano galva, čia, pas mus, Lietuvoje įdomaus ir svarbaus reiškinio, liudijancio, kad tiek A. J. Greimo, tiek V. Kavolio ir jų veikalų, idėjų įtakoje pastaraisiais metais keičiasi mūsų humanitarų, ypač rašytojų, literatūros, kitų mokslų tyrinėtojų mąstysena, o kartu ir jų mokslinė bei literatūrinė veikla. Jei prieš kelis metus daugelis net ir talentingų literatų, kultūrininkų prisidėdavo prie pretenzingų politinių reikšnių, dažniausiai sugebėdavo skirti tik dvi spalvas — tai dabar jie tapo tolerantiškesni, ėmė mąstyti europietiška, vakarietiškai. Pastebiu, kad įtaką daro ir tebedaro, vaisius duoda A. J. Greimo, V. Kavolio veikalai ir idėjos. Vienas plačiai žinomas, talentingas mūsų poetas Vytauto mas vietą papildymams, diskusijoms, netikėtoms hipotezėms.

Stasė Klimaitė Šimoliūnienė

Pabiri žodžiai

Kaitros išdegintu
Smėlynu
Srūva vanduo

Lietumi kvepia
Medžiai
Telkšo balutės

Žeri prie įėjimo
Šalia gluosnio
Šlapias akmuo

Pakalniui bėga
Lietaus vaga
Kaktusų šeimai

Aguonų žiedams
Alyvos kekėms
Vaismedžių sodui

Vanduo
Vanduo
Visur dabar
Yra jo

Šio rytmečio
Vaiksi žara
Man moja
Kad prisiartinčiau
Prie lango

Ir iš tenai
Stebečiau
Saulės spindulių
Beribį tuaną
Užplūstantį

Ir kiemą ir medžius
Jau sprogtančiais
Lapyčiais
Bežodžiu šlamesiu
Man kalbančiais

Gyvenimą
Prasidedantį naują
Nematytą
Ir vėl iš naujo
Šį vaisių rytą

Mintimis
Gyvenu pasaulį
Plataus akiračio
Dimensijoje
Be puošmenų

Nieko nėra pastovaus
Dėl ko vertėtų
Lūkuriuoti

Padangių
Debesynuos
Judesio kryptis
Vos ne vos pastebima
Palieka viską

Kas atsilieka
Lygiagrečiau ėjimo
Srovėje

Ar yra liūdesio riba
Galbūt
Kad ne

Mane slopina
Pavargusių žodžių
Aitra

Kasdieninės duonos
Man bus amžinai
Negana

Aš laikiu
Vidurio savaitės
Planuoju tą dieną
Iš anksto
Ir laikau

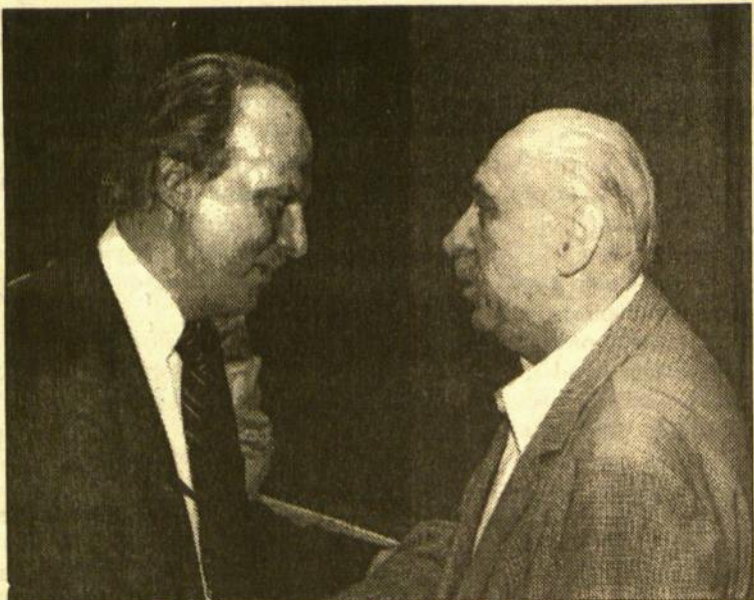
Save tikrai laiminga
Nes yra dėl ko
Pasidabinti
Mintimi šviesia
Kartojant vardą

Vienut vieną
Vėjų gairinamą
Smėlyne žarstomą
Ir laukti jo
It pažadėtos žemės

1997, Aukštoji dykuma

Association for the Advancement of Baltic Studies suvažiavime Montrealyje dalyvavo ir Algirdas Julius Greimas (viduryje); kairėje — dr. Violeta Kelertienė, dešinėje — lituanistas dr. William Schmalstieg.

AABS suvažiavime Montrealyje Algirdą Julijų Greimą sveikina (kairėje) estų istorikas Rein Taagepera. J. V. Danio nuotrauka.

Prieš nemažai metų Algirdas Julius Greimas Italijoje — čia kalbasi su vienu italų profesorium ir jo studente.

mąstyti“.

Lietuvoje dabar taip pat pastebiu savotišką grandininę reakciją, kurią, mano galva, vėlgi įžiebė tiek Greimas, tiek Kavolis. Jų mokiniai ir pasekėjai,

dažniausiai kaip talentingi ir veiklūs humanitarai, perima vadovauti kai kurioms knygų leidykloms (pavyzdžiui „Baltos lankos“), net kultūrinėms draugijoms, redaguoja kultūrinius

bei humanitarinius žurnalus (pvz., *Kultūros barai*), kitus periodinius leidinius ir jų turinį, kryptį formuoja Greimo semiotikos supratimo, europietiškos mąstysenos šviesoje. Per tuos leidinius Greimo bei Kavolio idėjos plinta ir apima kultūrinę ir šiaip įvairią visuomenę, formuoja laisvą, vakarietišką mąstyseną, palaipsniui išstumdamas sovietinę. Tad smarkiai gausėja literatų, kitų humanitarų, kurie ima mąstyti greimiškomis sampratomis, veiklos spektre jau įžiūri ne vieną — dvi (kaip buvo įdiegta, įkalta sovietiniais laikais), bet daug spalvų ir atspalvių. Todėl palaipsniui į gerą pusę keičiasi kultūrininkų požiūris taip pat į priverstinę emigraciją atsidūrusius lietuvių (Rašytojų sąjungos pavyzdys, pastangos kuo glaudžiau bendradarbiauti, noras susijungti su JAV lietuvių rašytojų draugija).

Šie ir kiti reiškiniai leidžia manyti, kad Lietuva, pasak Greimo, po kurio, gal ir netrumpo laiko, tikrai gali tapti ne tik nepriklausoma, bet ir laisva, laisvai, blaiviai mąstančių žmonių šalimi.

A. N.

Lietuviškai knygai — 450

Tarptautinis ekslibrisų konkursas

GEDRĖ JANKEVIČIŪTĖ

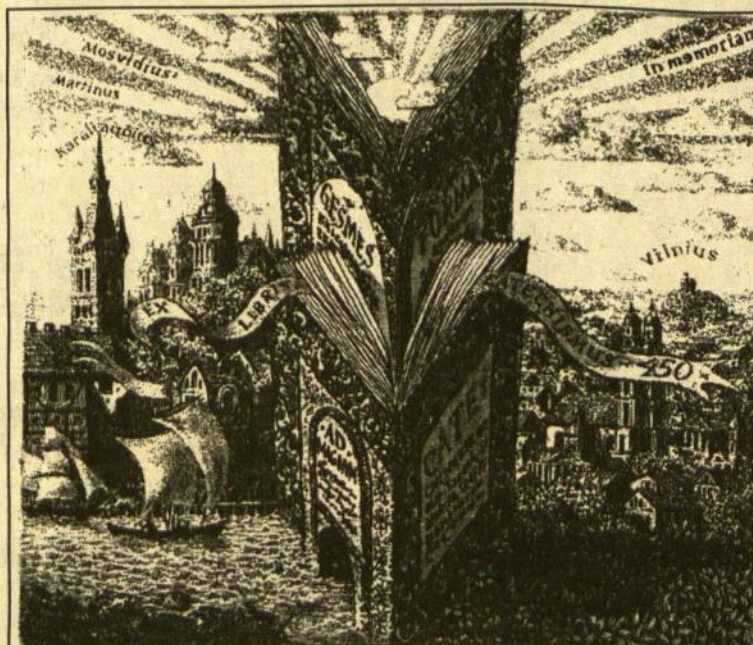
Tautos ir valstybės gyvenime pirmojo leidinio gimtąja kalba pasirodymas — ypatingos reikšmės įvykis.

Prieš 450 metų Prūsijos hercogystėje išspausdinta pirmoji knyga lietuvių kalba — Martyno Mažvydo sudarytas katekizmas. Šios reformatų kunigo knygos reikšmę mūsų kultūros brendimui nagrinės dar ne vienas mokslininkas, jos svarbą stengsis aprėpti ir išreikšti rašytojai bei dailininkai. Tokiems bandymams daugybę progų ir paskatų jau dabar teikia jubiliejiniai — pirmosios lietuviškos knygos metams skirti renginiai. Vienas iš jų — tarptautinis ekslibrisų konkursas, kurį organizavo Lietuvos kultūros ministerija, Vilniaus dailės akademija ir Lietuvos dailininkų sąjunga.

Į rengėjų kvietimą dalyvauti konkurse pirmiausia ir gausiausiai atsiliepė lietuvių autoriai — dailininkai, Vilniaus dailės akademijos studentai, M. K. Čiurlionio bei Kauno menų gimnazijų moksleiviai. Pastariejiems tai buvo rimta užduotis, paskatinusi ne tik susimąstyti apie knygos ženklą, bet ir atsigręžti į Lietuvos kultūros istoriją. Norėjęs tikėti, kad dalyvavimas konkurse bent keliems iš jų padės ištraukti į mūsų ekslibrisininkų gretas, gal paskatins nuosekliau susidomėti Lietuvos praeimi, veikėjais, kurių vardus gali susigražinti dabartiai ne tik istorikų darbai, bet ir dailės kūriniai.

Pirmosios lietuviškos knygos jubiliejus sudomino ir užsienio grafikus. Darbų atsuntė Belgijos, Čekijos, Estijos, Italijos, Latvijos, Lenkijos, Prancūzijos, Rusijos, Ukrainos, Vengrijos, Vokietijos dailininkai. Tokia geografinė įvairovė gali pasirodyti simboliška, mąstant apie konkurso progą. Lengvai iš vieno krašto į kitą keliaujantys ekslibrisai sklinda, kaip ir spausdintas žodis, tiesdami skirtingas kultūras susiejantys gijas. Ši konkurso aspektą iliustruoja italės Paola Ginepri ekslibrisas — atversta knyga tarsi paukštis sklendžiantis virš Baltijos šalių konturinio žemėlapiu.

Knyga ir knygos ženklas. Kas gali būti glaudžiau susiję? Kas iš dailininkų geriau už knygos ženklą kūrėjas gali įsijausti į knygos prasmę bei esmę? Lyg savaime suprantama, kad pirmosios knygos mažos tautos kalba atsiradimas, jos prieš-

Tarptautinis ekslibrisų konkursas „Lietuviškai knygai — 450“

Konkurso pirmosios premijos laimėtojo Marius Liugailos (Lietuva) ekslibrisas

Tarptautinio ekslibrisų konkurso „Lietuviškai knygai — 450“ paroda buvo atidaryta balandžio 26 dieną Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, kur ji veiks iki gegužės 11 dienos.

istorė bei likimas turėtų intriguoti ekslibriso kūrėją, teikti peno jo vaizduotei ir virsti rašikliais bei prasmingais paveikslais, sudabartinančiais nuolai minimą šešioliktojo amžiaus vidurio įvykį. Didelei daliai konkurso dalyvių visgi artimiausias buvo rengėjų kvietime nuskambėjęs raginimas sukurti ir ekslibrisų, susijusių su Lietuvos kultūros dabartimi. Nemažai autorių savo kūrinius skyrė Vytautui Landsbergiui, senųjų knygų tyrinėtojams Dominykui Urbui, Vytautui Bogušui. Klaipėdiecio Augustino Virgilijaus Burbos ekslibrisai, dedikuoti Enzo Pella ir Guido Michellini, atspindi šiuolaikines

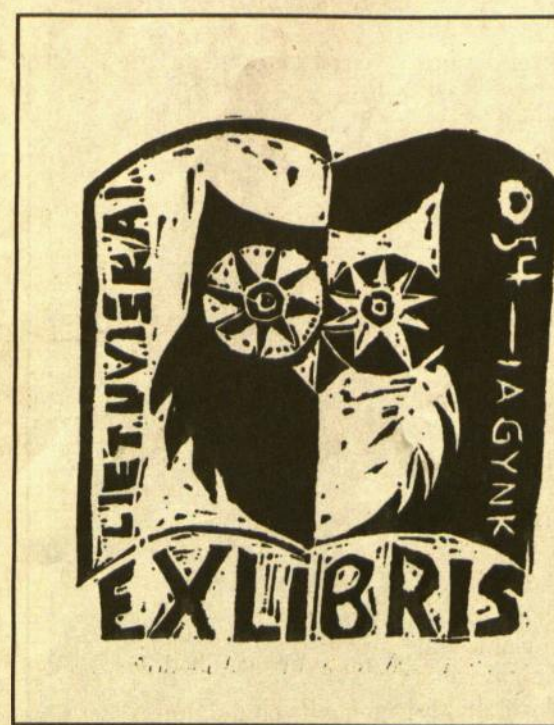
Lietuvos ir Italijos kultūrinės sąsajas. Tarp tokio pobūdžio darbų bene raiškiausi Viktorijos Daniliauskaitės ekslibrisai. Elegantiškose sidabriškai pilnos ir juodos spalvos kompozicijose ji meistriškai parafrazuoja neseniai iš gyvųjų tarpo pasitraukusių šiuolaikinių mūsų knygos dailininkų Rimtauto Gibavičiaus, Vinco Kisarauko ir Algirdo Steponavičiaus būdingus kūrybos motyvus, įterpdama jų darbus į kelių šimtmečių lietuviškos knygos istorijos kontekstą.

Maža ekslibriso erdvė tik keletą autorių paskatino kondensuoti mintį, išreikšti ją lakonišku, ženkliskiu vaizdu. Benui Narbutui pirmosios lietuviškos knygos jubiliejui skirtą ženklą pamatyti ir perteikti kaip grakščią, ornamentais išpuoštą kopylėlę iš knygų galėjo padėti skulptoriaus patirtis. Kiek trikdė tik jo pasirinktas stilizacijos būdas — per daug rafinuotas ir imantrus, turint omeny pagerbiamo leidinio pobūdį. Tačiau dvi nedidelio formato kuklios ir preciziškos šiaurietės Rasos Prysmonienės akvatintos — iš tiesų raiškios ir modernūs paminklas spaudai bei knygai.

Dauguma konkurso dalyvių ieškojo konkrečių nuorodų į minimo įvykio bei to laiko realijas. Parodoje matome keletą Martyno Mažvydo pirmtakų, Karaliaučiaus universiteto profesorių, Abraomo Kulviečio ir Stanislovo Rapolionio atvaizdų, renesansinės spaustuvės scenų, tiesa, be nuorodų į Hans Weinreich'o spaustuvę, kurioje pasaulį išvydo ne tik pirmosios Mažvydo knygos, bet, pasak tyrinėtojų, laukė eilės ir daugiau lietuviškų veikalų.

Kai kurie dailininkai pabandė apčiuopti jubiliejų įprasminan-

čius kultūrinius ženklus, nesigilindami į rašytojų istorikų tyrinėjimus. Ne viename iš konkursui pateiktų ekslibrisų Karaliaučiaus universitetą užstoja vilniško universiteto pastatai ir dar dažniau — grakštūs Vilnių, susiklosčiusių dvidešimtajame amžiuje. Lietuviškuose ekslibrisuose nematome senosios istorinės knygos elementų parafrazių, nėra nuorodų į pasaulinį knygos meno palikimą. Toks apsiribojimas ypač išryškėja išvydus čekų Vladimiro Hadomsky darbus. Nustebina jo pasiūlyta temos interpretavimo variantų gausa, suteikusi miniaturam įvykiui ištis platų kultūrinį kontekstą — nuo istorinės knygos atributų (inicialų, miniatiūrų) iki siurrealistinės grafikos bei fotografijos parafrazių panaudojimo. Viename iš ekslibrisų pavaizdavęs Martyno Mažvydo ir jo globėjo, gal net pirmosios lietuviškosios knygos užsakovo, Prūsijos hercogo Albrechto susitikimą, Vladimir Hadomsky pateikė ir istorinės siužetinės kompozicijos pirmosios lietuviškos knygos tema pavyzdį. Netgi keldama prieštaringų minčių dėl panaudotų iš-

Tarptautinis ekslibrisų konkursas „Lietuviškai knygai — 450“: kairėje Genovaitės Snuiškytės ekslibrisas, dešinėje — Alfonso Čepausko.

raiškos priemonių, jo kolekcija traukia dėmesį siulomu gyvu ir dinamišku dialogu su kultūra, įvairiaisiais jos klodais.

Taigi konkurso reikšmė neapsiribojo tiesioginiu rezultatu — ekslibrisais, įamžinančiais pir-

mosios lietuviškos knygos pasirodymo faktą bei šio įvykio reikšmę. Konkurso dalyvių darbais — medžiaga apmąstymams apie šiuolaikinės dailės ir praeities meninio palikimo santykį ir apskritai apie mūsų istorinės

savimono pėdą...

(Įvadinis straipsnis Tarptautinio ekslibrisų konkurso „Lietuviškai knygai — 450“ parodos katalogui, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997)

Veronikos dainos

Senųjų lietuviškų dainų atlikėja Veronika Povilionienė visa Lietuva vadina tiesiog Veronika. Visi žino: jei jau dainuoja Veronika, tai išgirs tikras, grynas, civilizacijos, ateinančių ir praeinančių madų nepalietas, nesužalotas mūsų senolių ir prosenolių dainuotas liaudies dainas. Mėgsta Lietuvos žmonės jų pasiklausyti, gausiai susirenka į Veronikos koncertus.

Taip buvo ir kovo mėnesio viduryje, kai Veronika Povilionienė Vilniaus Aktorių namuose pristatė naują savo solinę kasetę, skirtą senųjų liaudies dainininkų, savo tėvo Jono Janulevičiaus ir folkloristo Norberto Vėliaus atminimui. Abu jie mirė pernai, palikę mums didelius senųjų liaudies dainų, raudų, pasakų, kitokios tautosakos lobius.

Veronika Povilionienė pasakojo, kaip ji išmoko ir pamilo senasias lietuviškas dainas. Pirmoji jos mokytoja buvo jos močiutė, labai daug vargo ir skausmo patyrusi, ir daug senųjų dainų mokėjusi. Dar daugiau gražių dainų išmoko Veronikos motutė. Dainavo ir tėvelis, bet ypač sekė daug pasakų. Ne viena iš jų išgirsta ir išmoka daina įamžinta ir publikai pristatytoje kasetėje.

Veronika Povilionienė papasakojo taip pat apie kasetėje įrašytas ir jos atliktas labinamynes, piemenų, kitas dainas, raudas. Ji pridūrė, kad seniau Merkinės

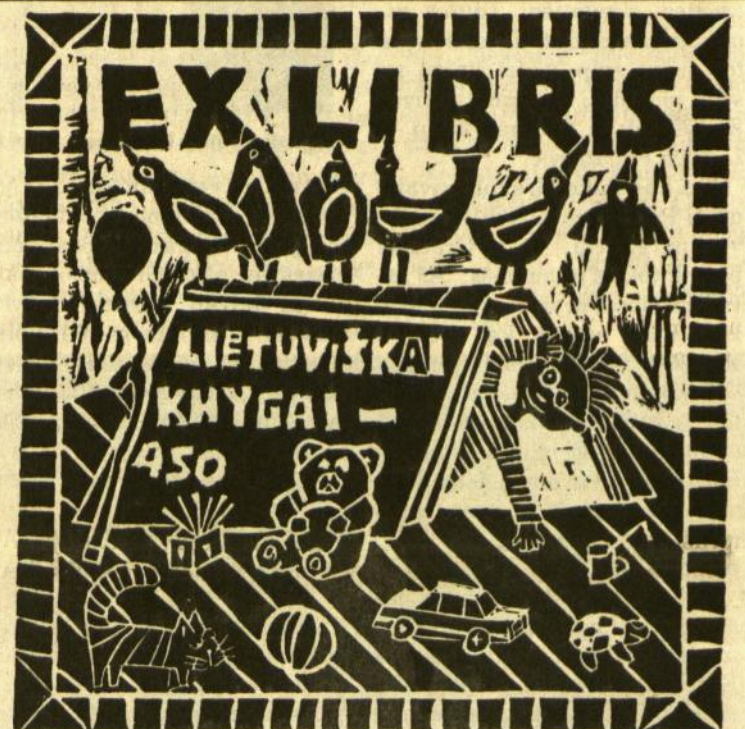
krašto seni žmonės dainuodavo vienu balsu, dvibalsių dainų vėliau juos išmokė vargonininkai. Veronika Povilionienė apgailestavo, kad nyksta, dyla tikrosios lietuviškos kalbos ir grynos dainos šaltinis — tarmės. Jos nuomone, reikėtų išleisti daugiau tarmiškai dainuojamų dainų kasetių, kad grynios, autentiškos mūsų liaudies dainos būtų prieinamos mūsų vaikams ir anūkams.

Po koncerto žmonės pirkė naująją Veronikos dainų kasetę (Dolby B Stereo 344). Mano paklausta, ar šią pasaulinius standartus atitinkančią kasetę galėtų nusipirkti ir parsiųsinti Amerikoje, Kanadoje, ir kitose šalyse atsidūrę lietuviai, Veronika Povilionienė atsakė, kad mielai noru pasiųstų. Reikėtų kreiptis adresu: Basanavičiaus alėja, 40-1, Kaunas, V. Povilionienė. Į laišką reikėtų įdėti 5 dolerių čekį kasetės kainai, siuntimo ir kitoms išlaidoms padengti. Patogiau ir pigiau atseiti, jei į vieną siuntą būtų galima įdėti kelias kasetes. O dar pigiau atseiti, jei atvažiuotų į Kauną ar Vilnių užsienio lietuviai kreiptųsi į Veroniką Povilionienę čia nurodytu Kauno adresu arba į Vilniaus Aktorių namus (Vilnius, Gedimino prospektas 1).

Algimantas Antanas
Naujokaitis

„Lietuviškai knygai — 450“ — Virginijos Vilutytės ekslibrisas.

„Lietuviškai knygai — 450“ — Tomo Kasparavičiaus (M. K. Čiurlionio menų gimnazija) lino raizgyns.

Iš Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus veiklos

• Eleanoros Zapolienės dailės darbų parodos atidarymas Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje bus penktadienį, gegužės 16 dieną, 7 v.v. Paroda vyks iki birželio 8 dienos. Eleanora Zapolienė yra pasižymėjusi minimalistinio žanro dailininkė, kurianti spalvotus piešinius ir miniatiūras.

• Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus keliaujanti lietuvių liaudies meno paroda bus atidaryta ateinančią šeštadienį, gegužės 10 dieną, nuo 1 iki 4 valandos po pietų St. Charles Istorijos muziejuje (2 East Main Street, St. Charles, Illinois). Parodoje eksponuojami senieji ir dabartiniai medžio drožiniai, velykiniai margučiai, kalėdiniai šiaudinukai, tautiniai drabužiai, audiniai ir kita. St. Charles, Naperville, Aurora ir kitų vakarinių Čikagos priemiestų lietuvių kviečiami parodą aplankyti.

• Garsiausio Lietuvos styginio kvarteto „Vilnius“ koncertas įvyks gegužės 20 dieną, antradienį, 12:15 valandą po pietų Chicago Cultural Center (76 East Washington Street). Koncerte bus grojami lietuvių kompozitorių Balakausko, Barakausko, M. K. Čiurlionio kvartetai bei Cesar Franck fortepijoninis kvintetas, atliekamas „Vilniaus“ kvarteto ir pianisto Roko Zubovo. Kvartete groja Audronė Vainiūnaitė, Petras Kunca, Augustinas Vasiliaus-

kas ir Girdutis Jakaitis. Koncertą ruošia Balzeko Lietuvių kultūros muziejus, Čikagos-Vilniaus miestų draugystės komitetas ir Čikagos miesto Kultūrinių reikalų skyrius. Įėjimas nemokamas, visi kviečiami.

Apie visus Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus renginius daugiau informacijų galima gauti, skambinant Danui Lapkui (773) 582-6500.

Pirmasis „Kipras“ — Milkevičiūtė

Menininkų rūmuose, Vilniuje, balandžio 19 dieną Lietuvos operos primadonai Irenai Milkevičiūtei įteiktas apdovanojimas „Kipras“. Jį įsteigė ir pirmą kartą įteikė Operos bicilių draugija. „Kipro“ dovana yra sumažinta Kipro Petrausko skulptūros, stovincios prie Operos ir baleto teatro Vilniuje, kopija.

Pasak Vidmanto Zakarevičiaus, Operos bicilių draugijos pirmininko, kam įteikti šis bronzos nulieta „Kipra“, sprendė draugijos nariai. „Irenai Milkevičiūtei prizas teikiamas kaip populiariausias praėjusio sezono dainininkė“, pažymėjo Zakarevičius.

Prieš metus įkurtą draugiją vienija 200 operos mylėtojų, tarp jų dirigentą Joną Aleksą, dainininką Virgilijų Noreiką. Po apdovanojimo iškilmių vyko Irenos Milkevičiūtės kūrybos vakaras, kuriame dainavo solistė ir jos mokiniai. Balandžio mėnesį Lietuvos vyriausybė dainininkę penkiasdešimtmečio proga skyrė jai 20 tūkstančių litų premiją už nuopelnus Lietuvos kultūrai.

„Lietuviškai knygai — 450“ — Algirdo Jindrašiaus ekslibrisas.